

2025-11-02

Länsstyrelsen i Norrbotten
Diarienummer 10666-2025

Länsstyrelsens i Norrbotten förslag till detaljplan för del av Stenbrottet 2:1 m.fl., Nunasvaara etapp 1

Naturskyddsföreningen i Norrbottens län (SNF) överlämnar härmed yttrande över Länsstyrelsens i Norrbotten förslag över detaljplanen

1.SAMMANFATTNING

Svenska Naturskyddsföreningens länsförbund i Norrbotten (SNF) avstyrker att detta beställningsarbete för regeringen resulterar i en detaljplan för Talga AB (bolaget).

De främsta skälen är följande:

- planen föreslås nu genomföras i två skeden varvid detta är skede ett trots att länsstyrelsen och SNF tidigare avfärdat detta val
- de samlade konsekvenserna för natur, djur och människor och inte minst rennäringen måste bedömas i ett sammanhang för hela det område som bolaget önskar driva gruvverksamhet i
- länsstyrelsens ändrade formuleringar av villkor i deldomen med miljötillstånd för Nunasvaara är direkt felaktiga och skälet gynnar bara bolaget
- riskerna för Natura 2000 illustreras nu tydligt även av länsstyrelsen som klarlägger att Vittangiälven i ett kommande skede ej får vara recipient
- industriellt framställd grafit har börjat ta över gruvbruten grafit och bolaget har redan fått ekonomiska bistånd, inte minst för att hantera återvunnen grafit.

2.INLEDNING

Enligt länsstyrelsens planbeskrivning "omfattar Nunasvaara grafitfyndighet totalt fyra malmkroppar: Nunasvaara Södra, Nunasvaara Norra, Niska Södra och Niska Norra, vilka är i olika utvecklingsstadier inom två undersökningstillstånd".

Länsstyrelsen anger vidare: "Detaljplan för del av Stenbrottet 2:1, Nunasvaara etapp 1 omfattar koncessionsområdet Nunasvaara Södra.

Övriga koncessionsområden (SNF anm. ännu ej beslutade) Nunasvaara Norra, Niska Södra och Niska Norra ingår i ett separat detaljplanearbete under etapp 2."

Som en följd har detaljplaneområdet för etapp 1 revideras till att huvudsakligen omfatta det tillståndsgivna området avseende Nunasvaara södra samt vägområdet fram till E45.

SNF har:

- från det att Talgas planer för ett grafitprojekt med fyra gruvor väster Vittangi klarades och erkändes konsekvent hävdats att hela projektets (alla fyra gruvornas) miljökonsekvenser måste redovisas vid en och samma miljöprövning, varför också detaljplanearbetet bör ske i en process för hela det avsedda området.

- under detaljplanearbetet som inleddes 2021 anförts: " motsätter sig att Kiruna kommun i detta tidiga skede fastställer en detaljplan över ett område som innefattar så många motstridiga intressen och där inte ens ansökningar för gruvdrift i delar av området ännu har lämnats in. Inga miljötillstånd föreligger." Sakförhållandena har ändrats något sedan 2021 med en medgiven bearbetningskoncession och en deldom för ett miljötillstånd gällande Nunasvaara södra.

SNF kan nu bara konstatera och beklaga att länsstyrelsen lämnar sin uppfattning från tidigare granskningsutlåtandet: "Länsstyrelsen ser det som lämpligt att tillståndprocesserna samordnas och att planprocessen sker parallellt med miljöprövningen (koncessionen) för att konsekvenserna av planens genomförande ska bli tydliga gällande påverkan på riksintresset för rennäringen. "

Talga AB har även fått det som kallas "Talga Natural Graphite ONE" godkänt av EU-kommissionen som strategiskt projekt. Vad detta i själva verket omfattar har SNF inte fått klarlagt. SNF kräver nu att omfattningen av det beslut som EU-kommissionen har fastställt som strategiskt projekt "avhemligas" och klarläggs. Det är en absolut förutsättning för alla fortsatta planprocesser och miljötillstånd.

Vår tydliga uppfattning om i vilken ordning beslut skall fattas har inte ändrats.

3.PROJEKT- OCH PROCESSLÄGE

SNF anser det angeläget att inledningsvis också klarlägga vår uppfattning över projekt- och processläge.

- Talga AB (Bolaget) har fått beviljad en bearbetningskoncession för Nunasvaara Södra
- Bolaget har inte fått beviljat sökta bearbetningskoncessioner för Nunasvaara Norra, Niska Södra och Niska Norra
- Bolaget har 2025-03-25 fått projektet "Talga Natural Graphite ONE" godkänt av EU-kommissionen som strategiskt projekt
-

- Bolaget har med en deldom från Mark- och miljödomstolen fått ett miljötillstånd för brytning av malm i Nunasvaara Södra
- Bolaget har ännu inte fått beviljad en detaljplan eller markanvisning (i skrivande stund) för avsett område
- Bolaget har i många handlingar och offentligt klart uttalat att gruvbrytningen inte enbart avses ske i Nunasvaara Södra, utan samtidigt och tillsammans med de tre övriga gruvorna för vilka har sökts bearbetningskoncessioner

SNF har:

- o överklagat miljöprövningen till Mark- och Miljööverdomstolen och därefter till Högsta domstolen. Bägge domstolarna förvägrade SNF överprövning
- o anmält till EU det förkastliga i domstolshantering, där ingen överprövning av lägsta instans fick ske, men ännu ej fått denna klagan besvarad
- o till EU-kommissionen överlämnat en Request for Internal Review (RIR) gällande det strategiska projektet, vilken ännu ej har besvarats (kommer enligt meddelande i slutet av november)
- o således ännu ej fått klarlagt vad bolagets ansökan till EU avsåg (en eller fyra gruvor) och ej heller fått besvarat vad egentligen som ingår i beslutat strategiskt projekt
- o under hela "processen" före och från och med huvudförhandlingen vid Mark-och miljödomstolen framhållit att vad gäller miljöprövning så skall den ske vid ett tillfälle och omfatta all den påverkan på människor, djur och natur samt klimatet vilket blir följden av gruvbrytningen i alla de fyra gruvor som bolaget avser öppna
- o i samband med det tidigare avbrutna detaljplanearbete framfört det oskäligen i att besluta om en detaljplan som senare måste omprövas
- o begärt rättsprövning hos Högsta förvaltningsdomstolen vid två tillfällen av Regeringens beslut (1) att förelägga Kiruna kommun att upprätta en detaljplan för Nunasvaara Södra och (2) att ge uppdraget till Länsstyrelsen i Norrbotten att upprätta ett förslag till detaljplan för beslut av regeringen. Några avgöranden eller domar har inte meddelats

SNF vill med denna redovisning ovan påtala det oklara läge som råder och konstatera att det är långt ifrån klart och beslutat att Talga AB får tillstånd till avsett grafitprojekt eller ens att detaljplanehandläggningen blir korrekt i nuvarande form.

4. GRANSKNINGSUTLÅTANDE 1

EJ TILLGODOSEDDA YTTRANDE FRÅN SAMRÅDET

Naturskyddsföreningen

Texten: " Mark- och miljödomstolen i Umeå har efter plansamrådet i målnr, M 1573-20, lämnat Talga AB miljötillstånd för Nunasvaara södra. Domstolen har bedömt att verksamheten kan samexistera med berörda riksintressen. En avvägning mellan riksintressen enligt 3 kap. 10 § miljöbalken har bedömts inte behövas."

SNF har i tidigare inlagor till Mark-och Miljööverdomstolen och Högsta domstolen och i RIR till EU-kommissionen anfört att Mark-och miljödomstolens deldom i detta avseende är direkt felaktigt. En särskild anmälan gällande domstolshandläggningen har jämväl överlämnats till EU-kommissionen. En avvägning mellan riksintressen erfordras.

5. PLANBESKRIVNINGEN (*Granskning nr 2*)

Kommentarer och synpunkter redovisas endast på de avsnitt där SNF ansett det angeläget

TIDIGARE STÄLLNINGSTAGANDEN

Undersökning av betydande miljöpåverkan och miljökonsekvensbeskrivning

Avgränsningssamråd

SNF instämmer i och uppskattar att MKB:n (miljökonsekvensbeskrivningens) innehåll ansågs behöva uppdateras. Vilket har skett.

Riksintressen och förenlighet med 3,4 och 5 kap. miljöbalken

Riksintresse för rennäringen

SNF vill påminna om Länsstyrelsens syn i tidigare granskningsutlåtande 1:

”Länsstyrelsen vill framhålla att tillståndet för Nunasvaara södra endast omfattar en av fyra fyndigheter i området. Villkorens förutsättningar att säkerställa samexistens behöver bedömas i relation till den samlade påverkan från utökad verksamhet. Den kumulativa påverkan från hela planområdet framgår inte tillräckligt tydligt i planbeskrivningen. Utan vidare utredning om vilka skadelindrande åtgärder eller alternativa lösningar som kan krävas, är det inte möjligt att dra slutsatsen att samexistens kan uppnås.” Och vidare:

”Länsstyrelsen ser det som lämpligt att tillståndsprocesserna samordnas och att planprocessen sker parallellt med miljöprövningen (koncessionen) för att konsekvenserna av planens genomförande ska bli tydliga gällande påverkan på riksintresset för rennäringen. ”

Slutsatsen för att bedöma påverkan på rennäringen borde alltså ha varit att hela det avsedda området med fyra gruvor måste bedömas i ett sammanhang

Natura 2000

Natura 2000 områden som berörs av detaljplanen

Med den uppdelning som sker med etapp1 och 2 undviks ställningstagandet till den samlade påverkan på Torneälven i och med att Vittangiälven undantas. Vilken för övrigt alls ej får vara recipient, enligt länsstyrelsen. Ett ställningstagande, som uppenbart kommer att högst påtagligt försvåra den tekniska lösningen för brytning i åtminstone Niska Södra och Norra. Bedömningen som görs ”att varken vattenkvaliteten eller flödesregimen påverkas i Torne älv av verksamheten inom

planområdet” kan med stor sannolikhet behöva ändras om/när skede 2 i planarbetet skall ske.

” Bestämmelserna om Natura 2000 utgör således inget hinder mot tillåtligheten”, enligt domstolen som vägrade att granska hela projektet och dess påverkan. Med SNF syn på påverkan är denna slutsats helt felaktig.

PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

Gruvverksamhet

Gruvbrytning planeras ske i dagbrott under 6 månader/årligen (1 juni – 30 november).

Hur trovärdigt är detta och med en brytning av 120 000 ton malm/år, när det i själva verket planeras att brytas ytterligare 400 000 ton/år =520 000 ton/år.

Vilket gruvbolag bryter ½-årsvis?

Som framhållits tidigare är det uppenbart (framgår bl.a. av de sökta bearbetningskoncessionerna för Nunasvaara N, Niska S och Niska N) att brytning planeras för alla gruvorna samtidigt vilket ”raserar” avsikten att möjliggöra rennäringens verksamhet inom hela det området som omfattas av Etapp 1 och 2. Den så kallade anpassningen till rennäringens behov av vinterlandet är ju bara en skenåtgärd innan de tre övriga gruvorna kommer i drift. Då blir det helt ohållbart med vinteruppehåll december – maj.

Natur

Naturvärdesinventeringar

SNF påvisade med underlag inför och vid huvudförhandlingen gällande miljötillståndet för Nunasvaara S att av bolaget redovisat underlag var klart undermåligt. Pelagia redovisade då vid huvudförhandlingen ett kompletterat underlag som i det närmaste återgav vad SNF hade redovisat som avvikande uppfattningar. Efter ytterligare inventeringar i området och studium av underlagen konstaterar vi förlust av biologisk mångfald

När man lägger ihop plankartan med inventeringskartornas naturvärdesbiotoper (NVB, tidigare kallat naturvärdesobjekt, NVO) så är den totala bilden inte det som planbeskrivningen beskriver som ”Sammantaget bedöms planförslaget i sin helhet medföra måttliga konsekvenser för naturmiljön...”, sid 104, planbeskrivningen.

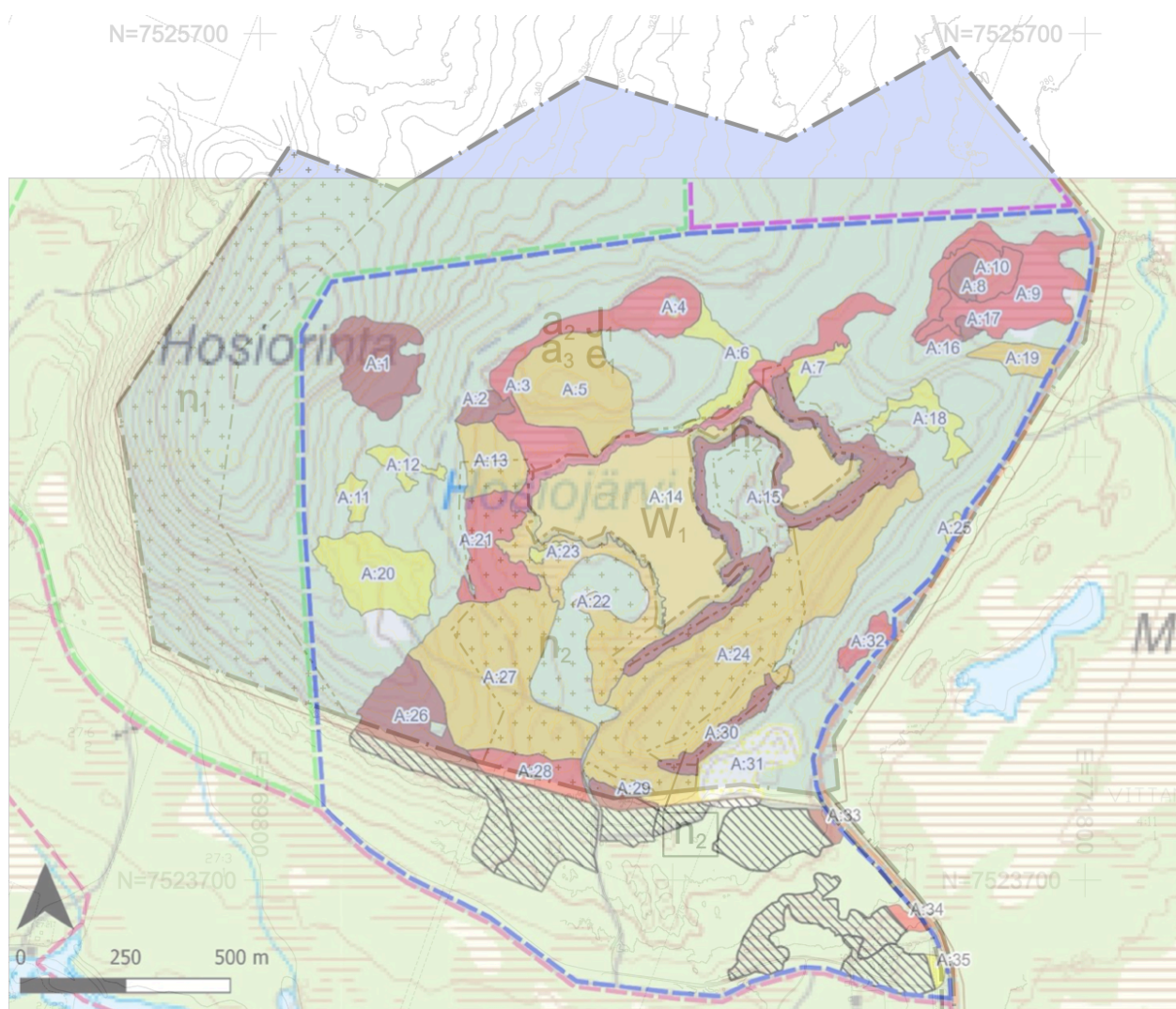
När vi tittar på plankartan över det planerade gruvområdet i Nunasvaara och sammanför det med naturvärdesbiotoperna är förlusterna för biologisk mångfald omfattande. Än mer omfattande blir förlusterna om bolagets fortsatta planer för de ytterligare tre gruvorna i det som kallas Nunasvaara norra, Niska södra och Niska norra tas med i helhetsbilden. Den biologiska mångfaldens bevarande, utöver andra hot, är ytterligare en orsak varför det är så väsentligt att bedömningen av bolagets planer hanteras i ett sammanhang, något som SNF flertalet gånger lyft fram. I naturvärdesinventeringen som bolaget lämnade in till Mark- och miljödomstolens

förhandling i Luleå i februari 2023 kompletterades naturvärdesbiotoperna i sista stund, under förhandlingarna, med sådan fakta som var taget från de korta inventeringar som SNF hade gjort sommaren och hösten 2022.

I samband med domstolsförhandlingen i februari 2023 hade bolaget inte lagt ut några av sina egna artfynd i Artportalen. När vi från SNF påpekade detta la bolaget ut sina tidigare artfynd på Artportalen efter någon vecka.

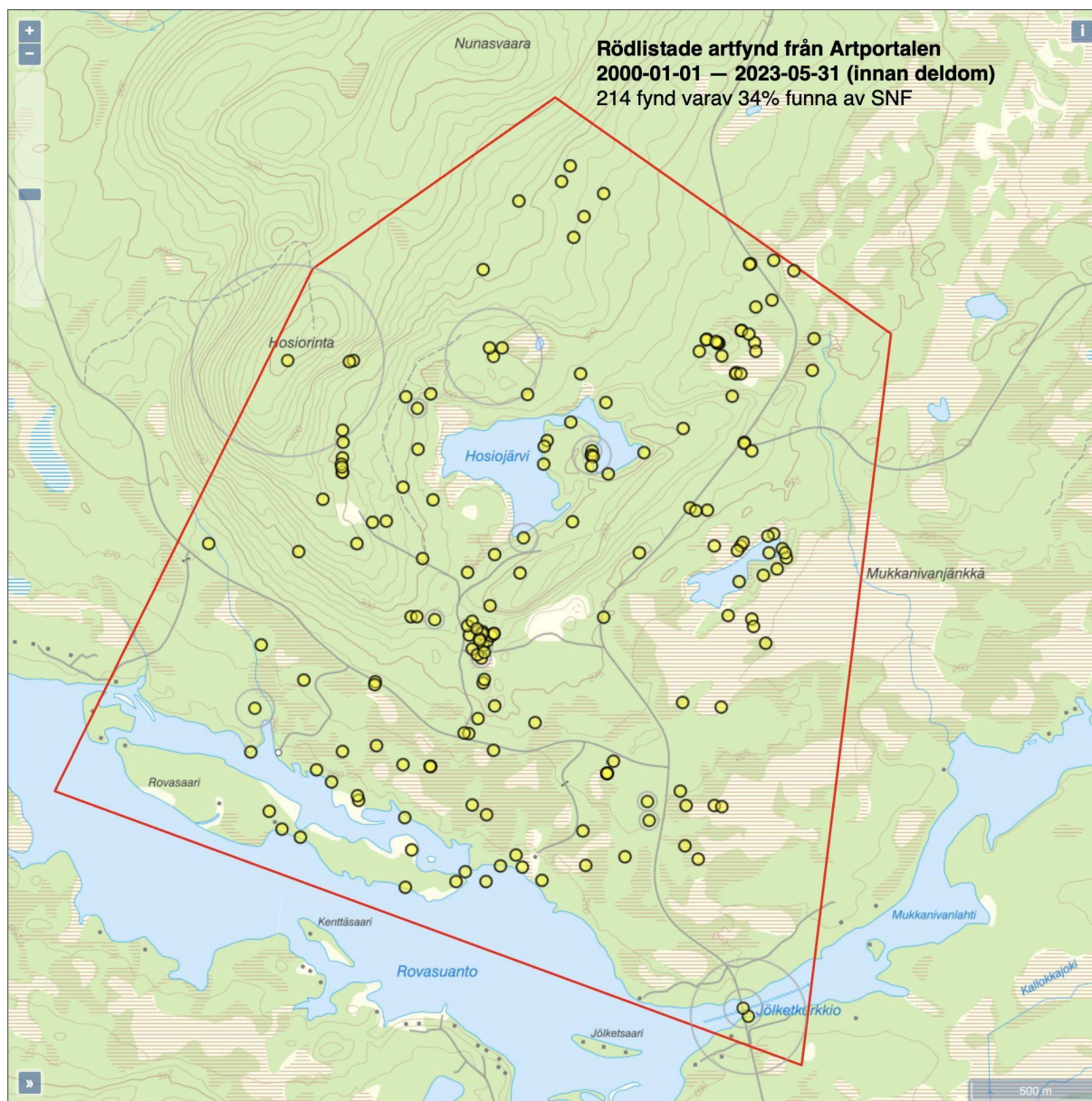
Det går ju att konstatera att om inte Naturskyddsföreningens inventeringar hade funnits så skulle bolaget ha redovisat ett stort antal färre naturvärdesbiotoper än vad sedan låg till grund för beslutet i domslutet 2023-04-05 (M 1573–20).

I tabellen har vi från Artportalen sammanställt antal arter från rödlistan som hittats vid respektive inventering. Kartutsnittet vi har valt har Hosiojärvi i centrum och området täcker in detaljplaneområdets kärna runt Hosiojärvi. Det är enbart de fynd som är med i kartutsnittet som är medräknat i antalet.

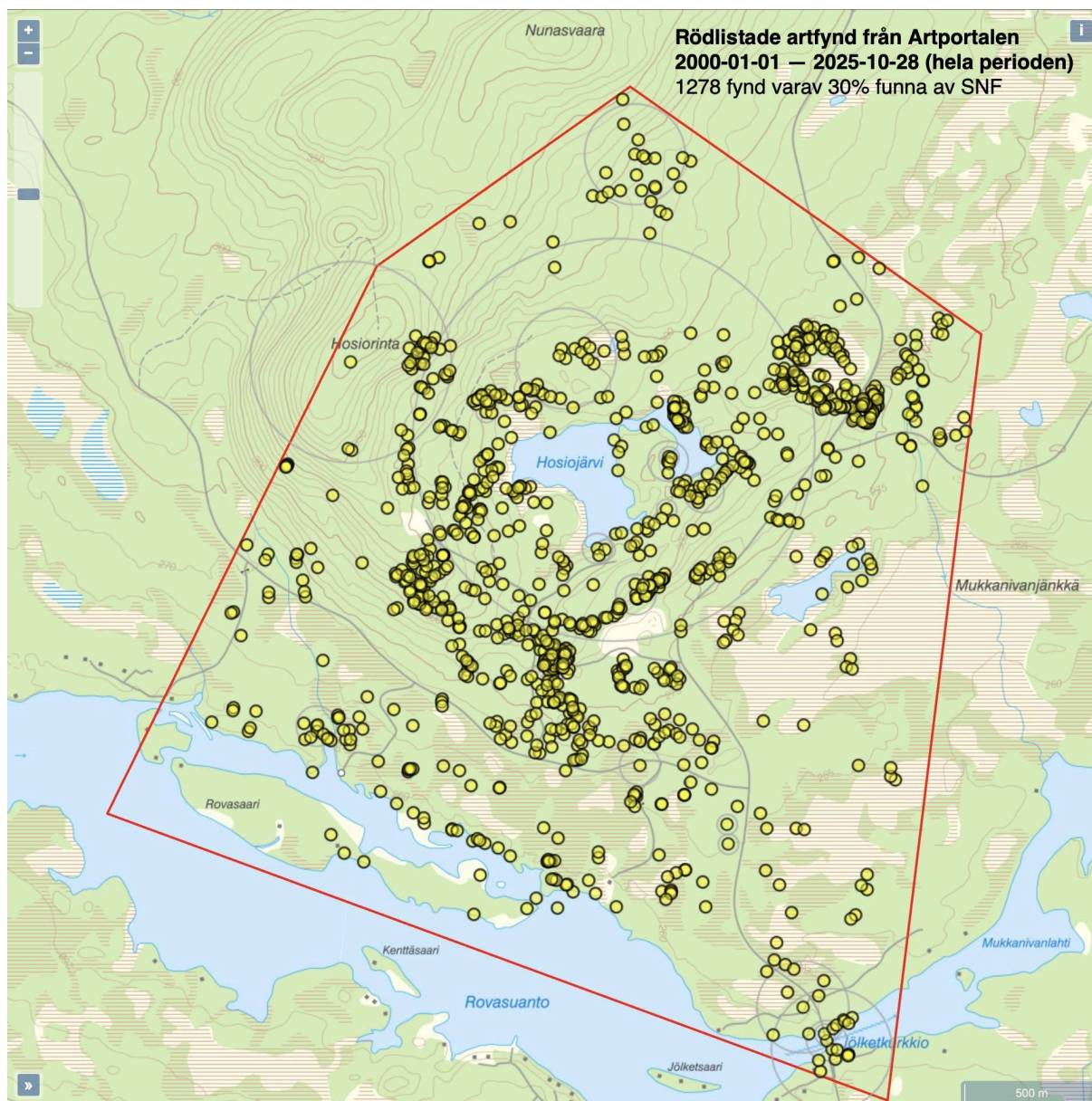
Tidsperiod	Bolaget	Naturskyddsföreningen	Andra besökare	Kommentar
2000–2014			1	
2015	5 fågelobsar			
2016			1 obs av utter	
2017				
2018	64			
2019				
2020				
2021	64 fågelobsar		1 fågelobsar	
2022	1	73	3	Ideell inventering utförd av naturskyddare
2023 jan-maj				MMD dom huvudförhandling i februari 2023. Miljödomen kom 5 april 2023.
2023 juni		151		Inventering utförd av anlitad naturvärdesinventerare
2023 juli				
2023 aug	186			
2023 sep	499	156		Inventering av ideella samt anlitad naturvärdesinventerare
2023 okt				
2024			3 fågelobsar	
2025			8 fågelobsar	

Detta är den förekomst av rödlistade arter inom planområdet på vilken deldomen M 1573–20 från Umeå tingsrätt, Mark- och miljödomstolen byggdes på. Detta är fynd av rödlistade arter i Artportalen från 2000-01-01 till 2023-05-31. Totalt rör det sig om 48 olika rödlistade arter.

Dessa artfynd utgör idag endast 17% av de till dags dato hittade förekomsterna av de rödlistade arterna inom området, resterande 83% är funna efter Mark- och miljödomstolens dom den 5 april 2023.

I det underlag som bolaget presenterade för domstolen vid huvudförhandlingarna i februari 2023 var dessutom drygt en tredjedel (34%) av underlaget för naturvärdesbiotopernas artvärden framtagna av SNF ideella inventerare.

Kartan visar med slående tydlighet de samlade fynden av rödlistade arter i planområdet till dags dato. Av fynden har alltså 83% tillkommit efter deldomen. Nu är det samlade antalet olika arter uppe i 79, en ökning med 65% av artantalet.

Denna grundkunskap om den biologiska mångfalden pekar på det som SNF påpekat flertal gånger i processen; detta gruvprojekt har allvarlig påverkan på den biologiska mångfalden i Nunasvaara-området. Den samlade bedömningen kan inte utgå enbart från detaljplanen för Nunasvaara södra utan måste också innefatta en helhetsbedömning av tillkommande gruvor och planer på ytterligare utvidgningar av bolagets prospekteringar.

I "Naturvärdesinventering vid Nunasvaara, Kiruna kommun 2023" bilaga 4, visas vilka delområden, naturvärdesbiotoper som helt kommer att försvinna och vilken förlusten

av den kända biologiska mångfalden blir.

Listan blir lång.

Genomgång av dessa områden visar att av de ca 107 ha av naturvärdesbiotoper som redovisas i delområde A kommer ca 71 ha eller 66% helt förstöras och ytterligare hektar tillkommer till de naturvärdesbiotoper längs vägsträckningen.

NVB	Yta ha	Förlust ha	Kvarstår ha	Kommentar
A1	3,6	3,6	0	Habitatförlust för spillkråka, lavskrika, tallbit, tretåig hackspett, tjäder. Möjlig häckningsbiotop för tornseglare. Gamla grova tallar för möjlig häckning av kungsörn (tidigare häckning på Nunasvaara) och havsörn. Detta var en av många naturvärdesbiotoper som bolaget helt missade i sin första inventering och som lades in av bolaget innan Mark- och miljödomstolsförhandlingarna i februari 2023 utifrån Naturskyddsföreningens inventering hösten 2022.
A2	0,7	0,7	0	Habitatförlust för spillkråka, lavskrika, tallbit, tretåig hackspett, tjäder.
A3	8,4	8,4	0	Denna våtmark kopplar ihop den övre våtmarken med sjön Hosiojärvi. Habitatförlust för tjäder.
A4	0,1	0,1	0	
A5	6	6	0	Habitatförlust för tjäder.
A6	1,6	1,6	0	Habitatförlust för tjäder.
A7	0,7	0,7	0	Habitatförlust för tjäder.
A8	0,6	0,6	0	Habitatförlust för spillkråka, lavskrika, tallbit, tretåig hackspett, tjäder.
A9	4,7	4,7	0	Habitatförlust för tjäder.
A10	0,8	0,8	0	Habitatförlust för spillkråka, lavskrika, tallbit, tretåig hackspett, tjäder.
A11	0,5	0,5	0	Habitatförlust för tjäder.
A12	0,7	0,7	0	Habitatförlust för tjäder.
A13	2,2	1,1	1,1	Habitatförlust för spillkråka, lavskrika, tallbit, tretåig hackspett, tjäder.
A14	14,5	14,5	0	Hosiojärvi.
A15	6,8	0,34	6,46	n2=95% av vegetationen sparas Det framgår inte huruvida träden är tänkta att sparas i alla de områden som är n1 eller n2.
A16	0,3	0,3	0	Habitatförlust för spillkråka, lavskrika, tallbit, tretåig hackspett, tjäder.
A17	0,2	0,2	0	Habitatförlust för spillkråka, lavskrika, tallbit, tretåig hackspett, tjäder.
A18	1,3	1,3	0	Habitatförlust för spillkråka, lavskrika, tallbit, tretåig hackspett, tjäder.
A19	1,2	1,2	0	Habitatförlust för tjäder.
A20	4	4	0	Habitatförlust för spillkråka, lavskrika, tallbit, tretåig hackspett, tjäder.

A21	3	2,4	0,6	n2=95% av vegetationen sparas av 2,5 ha=0,125 ha försvinner. Tillkommer ca 0,5 ha som försvinner, totalt ca 0,6 ha försvinner.
A22	5	0,25	4,75	n2=95%
A23	0,2	0,01	0,19	n2=95%
A24	18	5,65	12,35	n2=95% av 18-5 ha=12,35 ha, 5 ha försvinner
A25	0,2	0,2	0	
A26	3,5	3,5	0	Habitatförlust för spillkråka, lavskrika, tallbit, tretåig hackspett, tjäder.
A27	10,3	3	7,3	n2=95% = 7,3 ha. Habitatförlust för spillkråka, lavskrika, tallbit, tretåig hackspett, tjäder. Påtagligt biotopvärde + högt artvärde ger högt naturvärde, det vill säga röd färg på kartan. Vi noterar också att i inventeringen har man inte noterat att detta är en så kallad stavatallskog. Enligt äldre, nu sedan länge bortgångna sagesmän i Vittangi har skogen uppkommit efter en skogsbrand år 1809. I texten anges att skogen är en 100-årig klenväxt tallskog. Sagesmännens berättelse ställer åldern däremot till drygt 200 år vilket vi även ser på hur tallarnas övre grenar blivit i flertal fall grova och krokiga. Här en korrigerad naturvärdeskarta. Ca 13 ha som ska ändras från NV klass 3 till NV klass 2.
Figur B4. Samtliga naturvärdesbiotoper med högre eller visst naturvärde (Klass 1–4) inom delområde A.				
A28	1,8	0,4	1,4	n2=95%
A29	0,6	0	0,6	n2=95% Denna skog missades bort i den första naturvärdesinventeringen. Den har visat sig ha ett mycket stort antal rödlistade arter.
A30	1,2	0	1,2	Området missades helt i den första naturvärdesinventeringen.
A31	2,7	2,7	0	
A32	0,7	0,7	0	Habitatförlust för spillkråka, lavskrika, tallbit, tretåig hackspett, tjäder.
A33	0,4	0,4	0	Vid vägen. Habitatförlust för spillkråka, lavskrika, tallbit, tretåig hackspett, tjäder.
A34	0,3	0,3	0	Vid vägen. Habitatförlust för spillkråka, lavskrika, tallbit, tretåig hackspett, tjäder.

A35	0,2	0,2	0	Vid vägen. Habitatförlust för spillkråka, lavskrika, tallbit, tretåig hackspett, tjäder.
-----	-----	-----	---	--

Redan i inledningen till MKB:n räknas lummerarterna med i deldomens dispensbeslut från förbuden i 9 § artskyddsförordningen. Däremot saknas noteringar i deldomen M 1573-20 om artskyddsdispens för orkidéer. Det hela kan säkert förklaras att i den artskyddsutredning daterad 2021-10-27 räknar man bort de dåvarande fynden av orkidéer eftersom de hamnade utanför verksamhetsområdet.

Men nu har orkidéer hittats inom planområdet och en dispens saknas i domen. SNF har i tidigare skrivelse lyft upp detta med orkidéer,

<https://norrbotten.naturskyddsforeningen.se/wp-content/uploads/sites/341/2023/07/Bilaga-4%5EJ-Orkideer-och-rikkarr-2023-07-01.pdf>

På sidan 87 i MKB återupprepas felet från tidigare; "Övriga fridlysta växter (orkidéer) förekommer utanför påverkansområdet och arterna förväntas inte påverkas", skriver man där.

Prickkarta

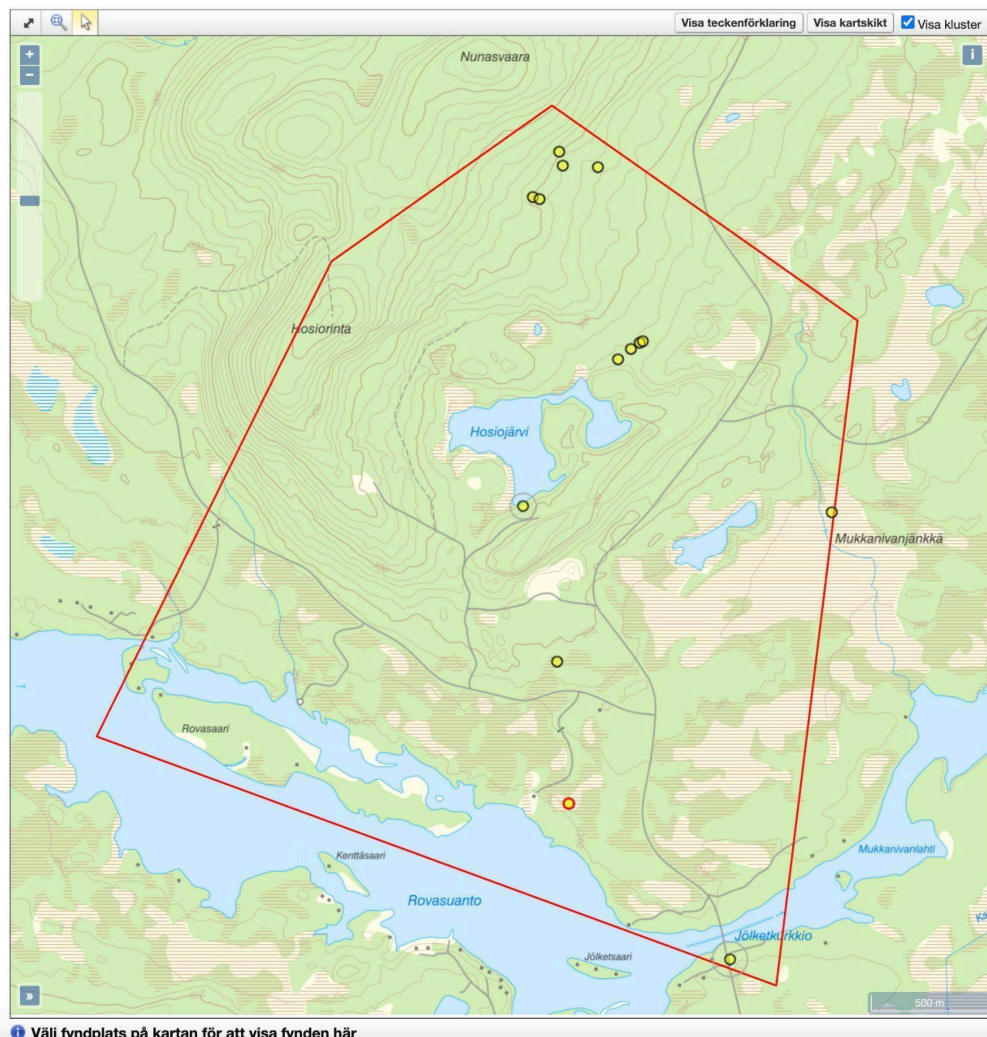
Klicka på fyndplatserna för att se de tillhörande fynden. Fynden visas med en gul prick oberoende av fyndplatsens typ. Art som inte kunde återfinnas visas med ett svart kryss. Om det är många fynd inom ett mindre område visas istället en blå prick (kluster). Vid inzoomning syns istället de gula prickarna som anger specifika fyndplatser. Om du har behörighet att se skyddade fynd så visas dessa som en röd triangel.

Sökparametrar: **Orkideväxter** | 2000-01-01 - 2025-10-28

[En yta/polygon begränsar sökningen](#) | [Visa bara säkra bestämningar](#)

[Ändra sökningen](#)

 Snabbsökning: observera att det kan dröja upp till fem minuter innan rapporterade fynd blir sökbara.

Spillkråka (*Dryocopus martius*) är en art som i Nunasvaara-området ligger på sin nordliga utbredningsgräns och har en låg populationstäthet i Torne lappmark. Populationen har minskat så att den hamnade på den svenska rödlistan 2015. Ett spillkråke-par nyttjar upp till 1000 hektar skog i norra delarna av Sverige, dvs mer än ytan i kartan. Eftersom spillkråkan hackar både bohål och övernattningshål så behöver den ha flera bohål om t.ex. mårdnen kommer och stör den i ett hål. Många andra arter nyttjar spillkråkans bohål och den har en avgörande betydelse för fågelarter som själva inte kan bygga bon; pärluggla, hökuggla, tornseglare, knipa med flera. Även för däggdjursarter som mård, ekorre och fladdermöss har bohålen stor betydelse. Spillkråkan är en nyckelart, och försvinner den påverkas flera andra arter. Betydelsen av spillkråkan för den biologiska mångfalden är stor och alla populationer måste bevaras.

Prickkarta

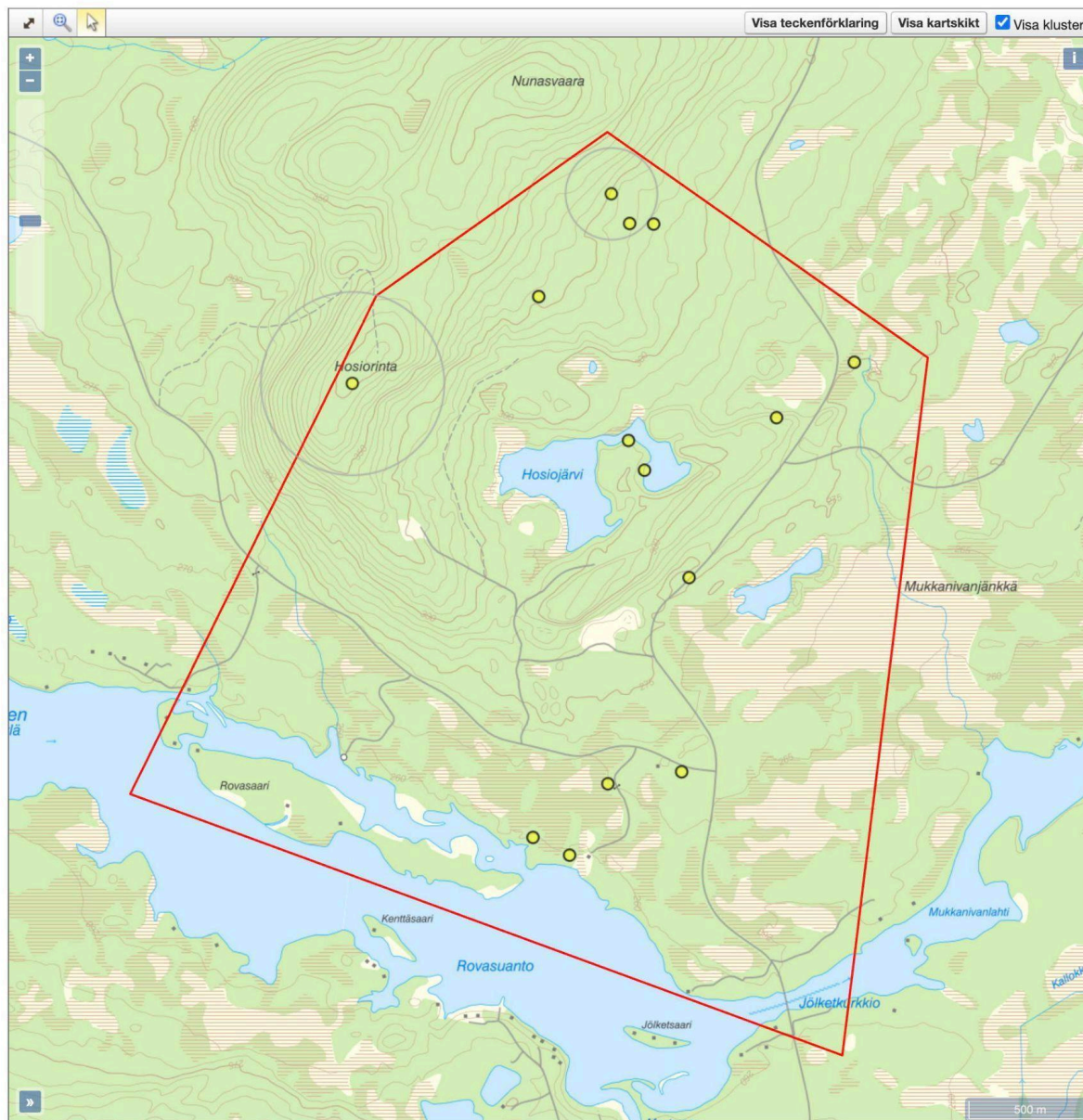
Klicka på fyndplatserna för att se de tillhörande fynden. Fynden visas med en gul prick oberoende av fyndplatsens typ. Art som inte kunde återfinnas visas med ett svart kryss. Om det är många fynd inom ett mindre område visas istället en blå prick (kluster). Vid inzoomning syns istället de gula prickarna som anger specifika fyndplatser. Om du har behörighet att se skyddade fynd så visas dessa som en röd triangel.

Sökparametrar: **Spillkråka** 2000-01-01 - 2025-10-28

En yta/polygon begränsar sökningen Visa bara säker bestämning

[Andra sökningen](#)

Snabbsökning: observera att det kan dröja upp till fem minuter innan rapporterade fynd blir sökbara.

Rennäring

De berörda samebyarna är Gabna- och Talma samebyar. Saarivuoma berörs indirekt av detaljplanen. Samebyarnas egna rennäringanalyser har sammanställts i en gemensam rennäringanalys (Sweco 2024). Beskrivningar gällande påverkan och risker för rennäringens verksamheter anges som grund för planens redogörelse. Detaljplaneområdet har minskats och omfattar nu endast Nunasvaara etapp 1, varför rennäringanalysen beskriver ett större område där även Nunasvaara etapp 2 ingår. Detaljplanen sägs ha utformats, geografiskt och med bestämmelser, för att medföra så liten skada på rennäringen som möjligt.

Enligt SNF så är denna grundsyn felaktig när förutsättningar och senare konsekvenserna skall bedömas, vilket ju även länsstyrelsen tidigare tycks ha ansett (ovan).

Tekniska förhållanden

Gruvverksamhetens vattenhantering - dagvatten

SNF förutsätter att av Sweco genomförda nya utredningar är tillfyllest och erforderliga kompletteringar till tidigare genomförda utredningar. Samtidigt är detta ändå otillräckligt då all vattenhantering måste granskas i ett sammanhang. I synnerhet som länsstyrelsen också redan har dömt ut Vittangiälven som recipient. "Länsstyrelsen anser att det är olämpligt att verksamheten tar ytterligare en recipient i anspråk, särskilt då Vittangiälven är opåverkad från punktutsläpp och omfattas av N 2000 (jfr bevarandeplanen - "påverkan ska minimeras"). Dvs den miljöfarliga verksamheten som planeras på området kan komma att medföra försämring av miljötillståndet i Vittangiälven genom punktutsläpp, men länsstyrelsen kan inte utifrån underlaget till detaljplanen säga om det är otillåten försämring avseende miljökvalitetsnormer.

Länsstyrelsen anser att det är lämpligt att dessa projekt som kräver tillstånd har en planprocess som sker samordnat med miljöprövningen för att planen ska kunna visa på att genomförandet inte påverkar miljökvalitetsnormerna för vatten."

SNF delar uppfattningen och anser vidare att vattenrening redan från början måste vara anpassad till system som kan hantera vattenverksamheten vid de fyra gruvorna, industriområdet och det gemensamma magasinet med potentiellt syrabildande gråberg och anrikningssand. Miljökvalitetsnormerna får inte vid några tillfällen överskridas.

MOTIV TILL DETALJPLANENS BESTÄMMELSER

Planbestämmelserna om att spara 80 respektive 95 % av vegetationen är bra.

Vi förutsätter att detta även innefattar träden.

GENOMFÖRANDE

Organisatoriska frågor

Planförfarande

"Detaljplanen kan sedan antas av regeringen och vinner laga kraft omedelbart efter antagandebeslutet. Högsta förvaltningsdomstolen kan pröva om regeringens beslut strider mot någon rättsregel."

SNF har redan begärt rättsprövning hos Högsta förvaltningsdomstolen och förutsätter att beslut/dom fastställs inom rimlig tid. Huruvida en detaljplan utan rätt

till överprövning skulle kunna anses vara enligt svensk rättstillämpning har SNF ifrågasatt.

KONSEKVENSER AV PLANENS GENOMFÖRANDE

Riksintressen

Riksintresse rennäring

Det första villkoret är felaktigt angivet som:

- "De mest bullrande arbetena får inte ske mellan 1 december och 31 maj, när renar vanligtvis befinner sig i området".

I deldomen 2023-04-05 med miljötillståndet står som villkor 10: "Under perioden den 1 december till och med den 31 maj får bolaget inte utföra sprängning eller borring för produktion i dagbrotten, primärkrossning av bruten malm eller transport av malm eller gråberg från dagbrotten."

Detta är en väsentlig skillnad mot vad länsstyrelsen har angivit i planbeskrivningen och inskränker gruvverksamheten på ett helt annat sätt än som det nu framställs. Vad gäller buller är det villkoren 5 och 6 med helt annan text än den ovan citerade. Det andra villkoret (villkor 9): "Bolaget ska årligen genomföra samråd med Talma sameby och Gabna sameby i syfte att minimera verksamhetens negativa påverkan på rennäringen. Bolaget ska i miljörapporten lämna information om att samråd har hållits under året." Det var i huvudsak korrekt men SNF anser att även den sista meningen skall ingå.

Länsstyrelsens sammanfattning: "Genom villkoren i miljötillståndet bedöms att rennäringen och verksamheten kan samexistera utan att rennäringens bedrivande påtagligt försvåras." I förhållande till tidigare ställningstaganden, som också framgår ovan, om de kumulativa effekterna och behovet av en samlad bedömning för hela området, så blir denna sammanfattning mycket svårbegriplig.

Riksintresse värdefulla ämnen eller material

Med ökad användning av industriell grafit kan minskning ske av bruten grafit. Naturlig grafit är ett sådant ämne som ersatts av syntetiskt tillverkad grafit.

Syntetisk grafit tillverkades tidigare av fossila oljeprodukter genom upphettning till 3000 C. Det anfördes att denna tillverkning av syntetisk grafit släppte ut stora mängder koldioxid och var dyrare än naturlig grafit. Men då gjordes prisjämförelsen när fossila bränslen användes till 3000 C upphettning. Denna teknik har ersatts med

metan som råvara och ett upphettningsbehov på 1000 C där förnybara bränslen kan användas. Metan kan tillverkas av biologiska produkter som gödsel och annat bioavfall.. Metanråvara finns det redan fullt av vid avlopp och reningsverk, där

tillverkning av metan redan pågår i stor omfattning. Som energikälla kan förnybara "bränslen" som sol och vind användas. Det resulterar knappast i några koldioxidutsläpp alls. Syntetisk grafit tillverkas idag också genom återvinningsprocesser.

Den syntetiska grafiten har flera viktiga tekniska fördelar, som anodmaterial i litumbatterier, och som inte naturlig grafit har. Så valet för tillverkningsindustrin är och kommer att bli enkelt.

Att starta miljöförstörande och hälsoriskabel gruvverksamhet efter naturlig grafit, som alternativ till syntetisk grafit, är både oansvarigt och onödigt. Naturlig grafit är inte längre något kritiskt råmaterial. Den är för dyr och framförallt ett sämre tekniskt alternativ. Detta gäller även användning av fossila oljeprodukter som råvara för syntetisk grafit

Hänvisningar/källor i bilaga 1.

,/1

Nyligen redovisade bolaget följande nyhet i ett pressmeddelande:

"2025-09-24: Batterimaterial- och teknikföretaget Talga Group ("Talga") kan nu meddela att man ingått ett avtal med det tyska företaget Aurubis AG ("Aurubis") – en global leverantör av icke-järnmetaller och en av världens största återvinnare av koppar. Avtalet gäller upp till indikativt max om 10 000 ton återvunnen grafit per år som Talga ska tillverka nytt anodmaterial utav. De första leveranserna väntas komma under år 2028. Avtalet innebär att Talga kan köpa återvunnen grafit från produktionsspill vid batteritillverkning. Med detta ska man sedan tillverka högkvalitativa anodmaterial till energilagring och fordonsbatterier. Detta stärker leveranskedjan och minskar miljöpåverkan. Genom att använda sig av återvunnen grafit kan Talga även bidra till att stärka cirkularitet och värdekedjeresiliens samtidigt som man hjälper branschens aktörer att möta en allt högre global miljöstandard för litiumjonbatterier. Enligt avtalet, som inte är bindande och förutsätter att slutgiltiga avtal undertecknas, kommer Aurubis att börja leverera återvunnen grafit från batterifolier till Talga under 2028, med stegrande volymer upp till indikativt max om 10 000 ton per år från år 2030. Det inledande avtalet ska sedan täcka ytterligare tre års leveranser, samtidigt som parterna har möjlighet att avbryta eller förlänga under denna period."

Bolaget kan med andra ord fortsätta sin avsedda anodtillverkning med återvunnen grafit varför planerna på gruvor i Vittangi-området borde kunna avfärdas som onödiga. Den modellen stödjer även SNF:s mineralhierarki, där öppnandet av nya gruvor hamnar sist i hierarkin.

Natura 2000

Del av texten i planförslaget: "Kumulativa effekter skulle kunna uppträda vid eventuellt framtida samtidig brytning och eventuella gruvor norr om denna detaljplan. Detta skulle kunna orsaka flödesförändringar i Östra bäcken. För Västra bäcken

bedöms ingen kumulativ påverkan uppkomma då den endast påverkas av driften inom aktuell detaljplan. De kumulativa flödesförändringarna i Torneälven bedöms som försumbara då flödet från Östra bäcken endast utgör 0,5 promille av flödet i älven vid mynningen av bäcken." Då ingen samlad miljöbedömning har skett för alla de fyra gruvorna kan slutsatsen bara anses vara hypotetisk och inte förankrad i tillräckliga utredningar.

Miljömål

Miljö kvalitetsnormer

Dessa behöver ytterligare granskas i samband med en miljöprövning av den samlade verksamheten vid brytning i fyra gruvor.

Gruvverksamhet

SNF delar på intet sätt slutsatsen: "Konsekvenser av detaljplanen avseende gruvverksamhet bedöms som positiva." Det är istället mycket negativa konsekvenser för natur, miljö, klimat, människor och djur. Vi har pekat på att de fyra gruvorna med rimlig säkerhet inte behövs, utan bolaget bör uppmanas att påbörja tillverkningen av anodmaterial med grafit (så länge den kommer vara efterfrågad) genom framställning från återvunnen grafit eller industriellt framställd grafit.

Natur

Vi kan i media varje dag ta del av rapporter om utdöende skyddade och rödlistade arter samt behov av att öka den biologiska mångfalden. Det finns ingen anledning att öka påverkan i det avsedda området. Ingen compensation eller andra åtgärder kan ersätta det som kan gå förlorat. Delar av området håller enligt SNF's bedömning naturreservats-klass. SNF menar att området skall besparas onödiga ingrepp och förstöring till följd av gruvetableringar.

Rennäring

Planens text: "Detaljplanens konsekvenser på rennäringen bedöms utifrån vad som kan regleras i detaljplanen samt villkor i miljötillståndet. Med de skyddsåtgärder som vidtas i detaljplanen tillsammans med de åtgärder som krävs enligt miljötillståndet, bedöms detaljplanen medföra negativa konsekvenser för rennäring."

De samlade effekterna för rennäringen kan ju inte bedömas förrän det samlade gruvområdet mellan Torne- och Vittangi älvar tas in i bedömningen. Tidigare framförda synpunkter behöver inte upprepas.

SNF noterar att öppnandet av nya gruvor ständigt får ske på bekostnad av rennäringen, vilket innebär irreversibla skador. I sammanhanget vill vi därför påminna om samernas lagstadgade rättigheter att bedriva renskötsel.

Miljöförhållanden

Förorenad mark

Texten: "Då anläggningen efterbehandlas genom att utföra de avhjälpande åtgärder som beskrivs i efterbehandlingsplanen och villkoren i tillståndsbeslutet bedöms ett tillfredställande skydd av mark- och vattenkvalitet kunna uppnås på både kort och lång sikt. Efter genomförd efterbehandling av området inklusive sand- och gråbergsmagasin och dagbrott enligt BAT bedöms konsekvenserna på kort och lång sikt som små."

Så vitt SNF känner till saknas det erfarenheter av den avsedda modellen med ett gemensamt magasin för anrikningssand och gråberg samt däri särskilda celler för potentiellt syrabildande material. Bedömningen är osäker till dess att verkligheten visar annat.

Teknisk försörjning

Dagvatten

Resultat- och flödesberäkningar baseras enbart på verksamheten från Nunasvaara S, vilket ger en lika ofullständig bild som alla andra beräkningar som bara baseras på en gruva. Det tycks som att strategin att dela upp ansökningarna på detta vis gör det enklare att få till ett godkänt miljötillstånd. När det första tillståndet är på plats är det mycket enklare att få igenom den(de) nya gruvan(gruvorna) som ändringstillstånd. En modell som med framgång tillämpades med Liikavaara som klarade "inträdet" med hjälp av tillstånden för Aitik.

Texten: " Detaljplanens konsekvenser gällande dagvatten för Torne älv bedöms sammanfattningsvis som obetydlig då varken flödet bedöms påverkas eller att gränsvärden riskerar att överskridas." Detta kanske gäller för en gruva, men är ej utrett för fyra gruvor.

Avfall

Utvinningsavfall från gruvverksamheten

Texten: "Avfallshantering kommer ske enligt en avfallshanteringsplan som uppdateras regelbundet och sand- och gråbergsmagasinet kommer utföras geotekniskt stabil med tätskikt, uppsamling och rening av lakvatten och

ytvattenavrinning för att inte utgöra någon risk för omgivningen. Med vidtagna skyddsåtgärder bedöms de negativa konsekvenserna av avfallshanteringen som små."

En fråga som SNF ställt tidigare gällande sand- och gråbergsmagasinet är huruvida detta var dimensionerat även för avfallet från de tillkommande gruvorna.

Bara anrikningssanden är redovisat utgöra ca 390 000 ton /år och ca 65–70 000 gråberg med alla gruvorna i drift. Samtidigt angavs i underlagen för Nunasvaara S att magasinet skulle brukas i 10 år, varefter fortsatt avfall under 14 år skulle användas

för fyllning av färdigbrutna dagbrott. Slutsatsen borde bli att magasinet inte kommer räcka till utan en framtida utvidgning. Frågan är hur den fortsatta hanteringen av dessa avfall planeras.

Se även kommentar till förorenad mark ovan.

Sociala konsekvenser

Från texten: "Vid en eventuell start av gruvverksamheten kommer befolkningen i området att stiga i förhållande till "noll-alternativet" med upp till cirka 50 personer i kommunen och mellan cirka 70–90 personer i regionen." SNF erfarenheter av dessa beskrivningar angående ökande befolkning är att det oftast visar sig felaktiga och effekterna överdrivna. Här vill vi nämna Pajala som exempel där renskötseln påverkats negativt, och befolkningen minskat sedan gruvan startade.

6.Miljökonsekvensbeskrivningen (MKB)

INLEDNING

Från inledningen: "Miljökonsekvensbeskrivningen avgränsas geografiskt utifrån planområdet och dess förväntade influensområde. Miljökonsekvensbeskrivningen behandlar de miljöaspekter som bedömts vara motiverade efter de inledande samråden."

Med SNF utgångspunkter och ovan framförda motiv är denna avgränsning helt oacceptabel varför granskningen är summarisk och endast uppenbara brister eller fel kommer att kommenteras. Ovan framförda synpunkter kommer heller inte att upprepas

MILJÖKONSEKVENSER

Naturmiljö

Se ovan.

Risk och säkerhet

Miljöeffekter

De fossila utsläppen från enbart Nunasvaara södra beräknas till 2 200 ton/år i 25 år, samtidigt som forskningen säger att utsläppen behöver minska nu. Vad blir det totala utsläppen från den samlade verksamheten med fyra gruvor?

Vi ställer oss frågande till den sammanfattade bedömningen av detaljplanen:

"Detaljplanens genomförande innebär att klimatmålet kan påverkas positivt genom att bidra till omställningen till en fossilfri framtid."

Vilket år kommer den utlovade positiva påverkan ske?

Bolaget har såvitt vi känner till inte redovisat några som helst egna satsningar på elektrifiering av verksamheterna som eldrivna verktyg, truckar och lastbilar.

KUMULATIVA EFFEKTER

Vatten

Texten: " Förutsatt att kommande projekt inte vidtas i direkt närhet och avvattnas till sjöarna Hosiojärvi och Kallokkajärvi bedöms dessa inte påverkas." Denna text visar ånyo att sammanhangen med de övriga avsedda gruvorna inte kan avfärdas och att en samlad MKB för alla planerade gruvor är nödvändig. Nunasvaara norra ligger i direkt närhet och planeras med stor sannolikhet att avvattnas till Hosiojärvi.

SAMLAD BEDÖMNING

Riksintresse för rennäring

Bedömning av detaljplanens påverkan

Texten: " Detaljplanen innehåller reglering av markanvändningen (bestämmelserna n1 och n2) för att i någon mån bevara möjlighet till renbete, och därmed minska direkt betesbortfall, i delar av kvartersmarken."

Vår bedömning är att inga renar kommer att nyttja denna instängslade kvartersmark för bete.

Riksintresseavvägningen

SNF har i tidigare inlagor till domstolarna och i RIR till EU-kommissionen anfört att Mark-och miljödomstolens deldom i detta avseende är direkt felaktigt.

PÅVERKAN PÅ MILJÖMÅL

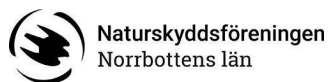
Begränsad klimatpåverkan

Texten: " Detaljplanen har en liten påverkan på målet lokalt och kortsiktigt men ger ett stort positivt bidrag till målet på en övergripande nivå."

Det är ju i själva verket så att verksamheten motverkar målet lokalt och det stora positiva bidraget till målet på en övergripande nivå är överdrivet.

7.Avslutningsvis

SNF önskar att förslaget till regeringen åtföljs av anvisning hur och vart en eventuell överklagan av detaljplanen skall adresseras.

Naturskyddsföreningens länsförbund i Norrbotten

Marie Persson
Ordförande
Skabram 204,
962 97 Jokkmokk
070-594 57 07

kansli.norrbotten@naturskyddsforeningen.se